

KUVA: WIKIMEDIA COMMONS / KIISLA OY

Svartholman merilinnoitus

Loviisanlahden suulla sijaitseva Svartholman merilinnoitus on Suomenlinnan sisarlinnoitus ja kuuluu samaan puolustusketjuun. Rakennustyöt saarella aloitettiin vuonna 1748 eversti Augustin Ehrensvärdin suunnitelmien pohjalta. Työt valmistuivat pääosin 1750-luvun aikana.

Ruotsalainen linnoituskausi Svartholmassa päättyi vuonna 1808, kun Svartholma antautui venäläisille lähes ilman vastarintaa. Krimin sodan aikana vuonna 1855 englantilainen laivasto-osasto räjäytti saaren varustukset käyttökelvottomiksi ja linnoitus jäi rappeutumaan. 1960-luvulta alkaen linnoitusta on restauroitu museoviraston johdolla.

Svartholman sokkeloissa ja muureilla aistii linnoituksen eristyisyyden ja voi kuvitella vieraat joukot taivaanrannassa. Täällä siirryt vuoden 1808 tunnelmiin: Venäläiset hyökkäävät Ruotsin valtakunnan rajan yli ja piirittävät Svartholman, joka joutuu antautumaan vastustajille. Valta vaihtuu Suomessa, ja Svartholman ylle kohoaa itäinen lippu. Linnoituksen kaunis luonto ja raikkaat merituulet tuovat ajatukset takaisin nykypäivään.

Lisätietoja: tee internethaku sanoilla Svartholman merilinnoitus. LOVIISAN KAUPUNKI

Ristely Svartholmalle m/s J.L.Runebergillä

Emäsalon Kyläyhdistys järjestää risteilyn Svartholmaan/Loviisaan m/s J.L.Runeberg-laivalla torstaina 19.7. Laiva noutaa vakiovuorollaan Emäsalon matkailijat Emäsalon luotsiasemalta Varluxuddenilta. Laiva pysähtyy Svartholmalla, jossa emäsalolaiset matkustajat astuvat maihin. Paluumatkalla J.L. Runeberg poimii matkustajat mukaansa Svartholmalta ja vie heidät Emäsalon luotsiasemalle.

Lisätiedot risteilystä: <https://www.emsalo.fi/fi/ajankohtaista> tai tekstiviesti puhelinnumeroon 0500 469 697. **BEBBE NYBERG**

Sillan kameravalvonta kiellettiin

Emäsalon sillan kameravalvonta oli käynnissä kuukauden - helmikuun 2018. Varoituslautul asetettiin ja liikennettä nauhoitettiin täysin poliisin ohjeiden mukaisesti.

Mikäli saarella olisi tapahtunut jotakin, poliisi olisi saanut aineiston käyttöönsä sillä mikään yksityinen toimija ei saa nauhoituksia nähdä. Joku vei taulut pois, luultavasti Destia. Kamerapylväs oli pystytetty tiealueen ulkopuolelle koska ELY-keskus ei myöntänyt sille lupaa. Tiealue on sillan luona hyvin leveä. Sillalta tulevan sekä poistuvan liikenteen kuvaamiseksi kamerat oli asetettu puomiin. Sitten Destialta tuli ilmoitus, että puomi ja kamerat tulee poistaa, että tallentava kameravalvonta on kiellettyä, ja että puomi oli tiealueella (joka näköjään ulottuu myös ilmatilaan). Ilmoitukseen ei liittynyt mitään viittausta lakiin tai säädöksiin. Kameratyöryhmä poisti puomin ja kamerat maaliskuun alussa. **BEBBE NYBERG**

KYLÄPUOTI KIITTÄÄ!

Tuhannet kiitokset kaikille emäsalolaisille ja Emäsalon ystäville, jotka ovat tukeneet Kyläpuotia.

Emäsalon Meriniemi ja

Emäsalon Meriniemellä seisova Iso Talo, Nybergien sukutila, joutui sisällissodan pyörteisiin keväällä 1918, kun Porvoo oli punaisten hallinnassa. Näitä dramaattisia päiviä kuvaa päiväkirjassaan elävästi nuori äiti Gretchen Nyberg. Hän asui Isoa Taloa puolivuotiaan tyttärensä Irmelin, appiukko Berndt Axel Nybergin ja talon väen kanssa, mutta hänen miehensä, Bertel Nyberg, oli jäänyt Helsinkiin. Lapsenlapsi Bebbe Nyberg on koostanut isoäitinsä päiväkirjasta lyhennetyn version.

3. helmikuuta 1918. Viikko on mennyt, uusi alkanut eikä Berteliä kuulu - ja vasta toissapäivänä saimme Loviisan kautta puhelimitse kuulla hänestä.

Hänen tenttinsä Helsingissä ovat päättyneet kunniallisesti. Sekä Isä (vanha Berndt Axel Nyberg), että minä iloitsemme. Mutta nyt on linja Loviisaan poikki (kuten myös Helsinkiin ja Porvooseen on ollut jo jonkin aikaa) ja me elämme taas kuin säkissä.

Nämä päivät ovat olleet tapahtumarikkaita. Niin monta viestiä Porvoosta siitä mitä on tapahtunut Keravalla ja Nikkilässä, junista Pohjanmaalta matkalla etelään... Sotahujuja, huhuja lähestyvistä saksalaisaluksista. Kerran valvoimme vuoroon tornissa pitäen vartiota. Ei lehtiä, paitsi Borgäbladet, ei kirjeitä... Huomenna Ville Lindberg (Frans Lindbergin veli) lähtee potkukelkalla jäätä myöten Helsinkiin. Hän on luvannut ottaa mukaansa kirjeen Bertelille.

11. helmikuuta. Kirjavia, outoja aikoja! Talo on täynnä pakolaisia Porvoosta, Pellingistä, Savijärveltä - - - ja heitä on ollut tuplasti enemmän kolmen viime päivän aikana, mutta useita on taas poistunut. Ilma on täynnä huolta, uskomattomia huhuja, paljon niistä lienee tottakin. Porvoo on punaisten hallussa, ja heidän hirmuvaltansa ulottuu yhä etelämmäksi kunnes saavuttaa rauhalliset kalliomme ja luotomme. Tätä kirjoittaessani kuulen kiväärin- ja kanuunan melua kaukaisuudesta. Vaimea jylinä kertoo Pellingin taisteluista, joita siellä juuri nyt kuumasti käydään.

Helmikuun 7. päivän iltana Dagny Frosterus soitti tiedon, että punakaartilaiset olisivat marssimassa Kotkasta, ja suojeluskunta

olisi hajalla ja hävinnyt joka suuntaan. Nyt alkoivat puhelimitse soida kaiken aikaa. Yksi toisensa jälkeen Porvoon sukulaisista halusi varmistaa voivatko he tulla tänne suojaan, ja Isä vastasi, että he ovat tervetulleita Meriniemelle hädän hetkellä. Valmistelimme heti sänkyjä mahdollisille pakolaisille.

Perjantaina 8. helmikuuta pakolaiset alkoivat saapua suurin joukoin. Aikaisesta aamusta talo oli täynnä, ja lisää tuli päivän mittaan. Lehtori Bremers perheineen, Enholmit, väkeä Savijärveltä (Sipoosta) kolmella suurella reellä mukanaan Toppelius-setä perheineen ja tuttavineen. Edelleen Wolmar Nyberg rouvineen pahoin kylmissään useiden kymmenien kilometrien matkalta Vessön ja Äggskärin selän poikki sekä useita suojeluskuntalaisia, jotka kertoivat vaarallisesta harhailusta yöllä, pakkasessa ja lumessa.

Pian oli joka paikassa täyttä, väkeä tungeksi ja tuuppi joka huoneessa, juostiin rapuissa ja kaikki olivat hermostuneita ja järkyttyneitä. Suojeluskunnan nuorukaiset pohtivat miten he pääsisivät turvaan ja mukaan Mannerheimin joukkoihin. Koko päivän seisova pöytä oli katettuna salissa, haarukoitiin mitä oli saatavilla, ja illalla levitettiin vuoteita suuren salin lattialle, missä suojeluskuntalaiset saivat yöpyä. Kaikki huoneet ja tilat, myös eteinen, täyttyivät väestä. Asutimme sinä yönä 25 koditonta ihmisrukkaa, ja sen lisäksi vieraita saunakamarissa ja kaikki hevoset tallissa oman hevosemme, Jalon, kanssa.

Minä lähdin Johanssonin (Meriniemen talonmies) kanssa hankkimaan ruokaa. Meillä oli pikkureki ja Savijärven paras hevonen - hieno juoksija, englantilainen puoliverinen. Vaarlahdessa ja Bengtsbyssä ajoimme tilalta toiselle, ja saimme hieman maitoa ja leipää, lupauksia porkkanoista, mutta enemmästä he eivät voineet luopua sillä heilläkin oli tuvat täynnä pakolaisia Svartbäckistä ja Sipoosta.

Täällä kotona sattui hupaisiakin tapauksia. Illalla teetä juodessa kuultiin hurjaa

Iso Talo kesällä 2018. KUVA: LEIF PIETILÄ

ääntä ulkoa mereltä, ikäänkuin ison laivan sireeni. Kaikki ryntäsivät ikkunoihin ja ylös torniin lyhtyjen kera. Ääni oli nyt viheltävää ja jyrisävää, ja se toistui tasaisin välein. Miellämme näimme koko saksalaisten laivaston merellä rannoillamme. Keskellä tätä sekasortoa satuin yläaulassa kuulemaan kauhean äänen aivan läheltä. Se on Lagerlöv, nuori jättikokoinen suojeluskuntalainen, joka makaa särmin takana, ja kuorsaa niin että seinät tärisivät! Siitä lähtien kutsumme häntä nimellä "Saksan laivasto".

Sunnuntai 10. helmikuuta tuli, ja useimmat lähtivät pois. Juuri kun olemme asettumassa illallispöytänsä sisään ryntää "Saksan laivasto" - Lagerlöv - ja hälyttää koko talon tiedolla, että punaiset olisivat nyt Bengtsbyssä. Koko talo nousi jaloilleen. Rahat, korut,

kohtalonpäivät 1918

kellot piilotettiin salalokeroihin. Minä juoksin pakolaisneidin kanssa ulos pimeään yöhön ja kaivoimme nietoksiin kaikki Toppeliusten hopeat (Savijärveltä), jotka heillä oli mukana matkalaukussa.

Mutta tärkeintä oli piilottaa Lagerlöv, hän kun oli eniten vaarassa jos punaiset tulevat. Hänet puettiin lämpimiin turkiksiin ja sitten Tekla (Niskanen, jääkäri Gunnar Stenbäckin kihlattu) ja Elsi-Maj (Nyberg, Mikael Nybergin tytär) veivät hänet ulos piilottaakseen jonnekin. Mutta punaiset eivät tulleet ja yöstä tuli rauhallinen.

16. helmikuuta. Nyt kuullaan taas Porvoosta. Punaiset alkavat kuulemma vetäytyä sieltä, ja monet työläisperheet muuttavat pois. Kulkee huhuja, että punaiset ovat

ryöstäneet ja tuhonneet Gammelbackan, Storgårdin ja Sannäsin kartanot sekä useita kauppia kaupungissa. Täällä Emäsalossa he ovat tappaneet yhden saarelaisen, menneet tupiin ja kyselleet uhkailevasti miehistä, jotka ovat kuitenkin piiloutuneet metsiin. Kylät ovat aivan tyhjinä, vain joku yksittäinen vanhus on jäljellä. Ovat ottaneet hevoset ja vieneet pois.

Kun viimeksi kirjoitin, 11. päivänä, Pellingissä taisteltiin, ja aikaisin tiistaiamuna 12. päivänä pakolaisia ja haavoittuneita suojeluskuntalaisia alkoi tulla tänne. Koko sali tuli nyt täyteen näitä Pellingin taistelun sankareita. He makailivat patjoilla lattialla, he saivat levätä ja syödä aamiaista kanssamme, ja juoda lämpimikseen kuumaa kahvia. He kertoivat Suur-Pellingin taistelu-

ista, ja miten he olivat juonikkaasti päässeet punaisten rintaman läpi. He olivat kulkeneet Orrbyn kautta, mutta joutuneet siellä tulituksen kohteeksi, ja jatkaneet edelleen uupunena Meriniemelle, Daddu-serkku (Dagmar Ruin) oli ollut mukana koko ajan. Hän oli vanhempien tietämättä karannut Porvoossa suojeluskuntalaisten mukaan. Suuri osa suojeluskuntalaisista lähti levätyään vielä samana päivänä, jäljelle jäivät haavoittuneet joita Daddu ja Elsi-Maj hoitivat.

Samana torstaina, 14. päivänä, ajoin Frans Lindbergin kanssa Vaarlahteen hankkimaan Meriniemelle hiukan leipää

*Iso Talo n. 1920.
Juhlapäivä,
sinivalkoinen lippu
salossa ja juhlaväkeä
parvekkeella.*

suojeluskuntalaisten suuresta varastosta, joka oli piilotettu erääseen latoon. Odotin Lisuksen isossa tuvassa, kun Frans ja yksi talon pojista ajoivat syvemmälle metsään hakemaan leipää. Kaksi säkkiä limppuja ja reikäleipiä mukaanamme palasimme Fransin kanssa kotimatkalle oikotietä Vaarlahden poikki, kun hämärä tiivistyi ja tähdet syttyivät iltataivaalla.

Oli tosi mukavaa jutella Fransin kanssa matkan aikana. Hän siteerasi Runebergia ja vaikutti hyvin lukeneelta. Sitten hän kertoi matkoistaan maailmalla, sillä hän oli käynyt miltei kaikissa maanosissa ja purjehtinut suurilla fregateilla lähes kaikilla merillä.

28 helmikuuta. Punaisten ensimmäinen vierailu täällä Meriniemellä! Onneksi olimme päässeet eroon viimeisistäkin suojeluskuntalaisista. He olivat kaikki kokoontuneet Pirttisaareen odottamaan luvattua höyrylaivaa. Aamulla klo 7 koko talo heräsi huutoon: "Punaiset ovat jo Bovikissä ja kohta täällä!" Ja tuossa tuokiossa he olivat jo piirittäneet talon, noin 50 miestä kiväärien kera ja kaksi hevosen selässä. Isä meni yksin ulos, he kerääntyivät hänen ympärilleen ja kysyivät uhkailevasti suojeluskuntalaisia. Isä esitteli heille joitakin salonkikiväärejä (kuulemma piilukkopysyjä), mutta he torjuivat ne "leluina".

Heillä näytti olevan halu pistää koko talo tuleen, mutta heidän päällikkönsä sen esti. Mutta he nostivat tikkaat pois katolta ja heittivät maahan. Kaikilla oli punaiset rievut, tupsut ja nauhat, ja he esiintyivät hyvin röyhkeästi. He eivät tulleet sisälle, mutta lupasivat tehdä niin seuraavalla kerralla. Sitten he lähtivät kohti Pirttisaarta. Tornista näimme heidän matkaavan jäiden poikki, ja laskimme 24 kelkkaa ja kaksi ratsastajaa!

Viime viikolla meille tuli ambulanssi Helsingistä, joka keräsi sairaita ja haavoittuneita suojeluskuntalaisia saaristosta viedäkseen heidät punaisten luvalla kaupunkiin

sairaalahoitoon. Siinä oli kaksi lääkäriä, kuusi haavoittunutta ja useita sairaanhoitajia. He saivat kuumaa teetä, yökortteerin ja jatkoivat matkaa seuraavana päivänä.

Pienempiä vierailuja olemme myös saaneet, Ernst von Born, Ehrnroot, kaksi Almherraa. Kaikki ovat nyt poissa paitsi Wolmar, Tekla ja Else-Maj. Myös Elsa Boldt on lähtenyt kaupunkiin etsimään poikaansa Trygveä, josta ei ole kuultu sen jälkeen, kun hän lähti Meriniemeltä viemään viestiä valkoisille Helsinkiin. (Punaiset murhasivat Trygve Boldtin Mellunkylässä 15.2. Hänen tehtävänsä oli yrittää saada höyrylaiva hakemaan Pellinkikaartin).

8. maaliskuuta. Viimeiset viikot ovat olleet suojeluskuntalaisille väsyttäviä ja täynnä koettelumuksia. Punaisten lähestyminen 28.2. on ajanut heidät Pirttisaaresta kauemmaksi merelle yksinäisille luodoille. Parikymmentä on päätenyt Gunnar Stenbäckin johdolla Larsskäriin missä he ovat viikon ajan asuneet ahtaissa ja likaisissa kalastajamajoissa. Punaisten poistuttua myöhemmin alueelta he ovat alkaneet tulla Meriniemelle iltateelle, 2-4 kerrallaan, ja nukkua täällä. Meriniemeltä lähetettiin mitä voitiin Larsskäriin; turkkeja, ruokaa, keittovälineitä jne.

Joka päivä Elsi-Maj ja Tekla kävivät kylillä tutkimassa tilannetta. Kun punaisista ei kuultu, mentiin Pilventuvan katolle (Meriniemen korkein kohta, jossa nyt on linjataulu) lähettämään signaaleja Larsskäriin, että nyt sieltä voi tulla meille. Larsskäriläisemme alkoivat nyt miettiä matkamista kelkoilla jäiden poikki Tallinaan ja Narvaan, jotka ovat saksalaisten hallussa. Hevosten ja kelkkojen hankinta oli tärkeä tehtävä, joka uskottiin Elsi-Majlle, joka oli jo aiemmin tehnyt suojeluskunnalle korvaamattomia palveluksia ja osoittanut suurta kekseliäisyyttä hankalissa tilanteissa. Kaksi kertaa hän on käynyt Porvoossa ja

onnistunut saamaan hevosia ja rekiä sekä Sannäsiltä että Eklövin konsulilta ja saanut apua niiden ajamiseksi Meriniemelle.

Lisää suojeluskuntalaisia tuli Onakselta ja muualta liittyäkseen täällä olleisiin. Oli päätetty, että he kaikki matkaisivat jäiden poikki Suursaareen, ja sieltä edelleen Narvaan. Eilen aamulla oli nimittäin suojeluskuntajohtaja Ketonen rantautunut saksalaisella lentoveneellä Edesvikeniin ja kehottanut heitä näin tekemään, ja lupasi saksalaisten apua Suursaarella.

13. huhtikuuta. Helsingissä tykkien ja konekiväärien ammuntaa. Saksalaiset ja valkoiset jahtaavat punaisia. Elsi-Maj tuli viime lauantaina ystävättärensä kanssa jalan aina Hangosta asti, Inkoon, Snapper-tunan ja Kirkkonummen kautta. Molemmat kantoivat selkäreput täyteen kuormattuina kuin kamelit. He olivat maaliskuussa menneet Meriniemeltä jalkaisin Suursaarelle mukanaan viitisentoista myöhästynyttä suojeluskuntalaista, jotka he olivat koonneet Mäntsälästä ja Porvoosta, ja jotka eivät olleet ehtineet aiemmin Suomenlahden ylitäneen retkikunnan joukkoon.

Suursaarella he tapasivat päällikkö Ketosen, joka antoi heille vielä kuusi vangittua punakaartilasta mukaan matkalle Port-Kundaan ja sieltä junalla Tallinaan. Siellä he tapasivat koko Porvoon suojeluskunnan, joka sitten seuraavana päivänä aloitti junamatkan Danzigiin Riikan, Tilsitin, Memelin, Königsbergin ja Marienburgin kautta. Danzigista he tulivat kaikki "Buenos Aires"-aluksella miinoitettujen vesien poikki onnekaasti Hankoon.

Sunnuntaina 14. huhtikuuta koko saksalaisen mairinuousjoukko ylipäällikkönsä kreivi von der Goltzin johdolla saapui juhlallisesti Helsinkiin. Punainen aika on ohii!

BEBBE NYBERG

Kun sähkö tuli Emäsaloon

Sähköt tulivat saarelle 1900-luvun toisella puoliskolla. Aloitteen teki Essvikin kartanon omistaja kauppaneuvos Elis Wallin. Hän oli kaupallinen johtaja Suomen Gummitehdas Oy:ssä, josta myöhemmin tuli NOKIA. Hänen tilansa sijaitsi Kuggsundilla, joka erottaa Emäsalon ja mantereen toisistaan. Salmi on yhtä leveä kuin nykyinen silta, noin 300 m.

Elettiin vielä sodan jälkeisiä aikoja, ja silloin oli vaikea saada materiaaleja. Wallin, jonka yritys omisti Suomen Kaapelitehtaan, osasi tarttua tilaisuuteen. Hänellä oli kotona kartanossa omiin tarpeisiin puulämmitteinen sähkö-aggregaatti. Hän oli kuulemma tuuminut, että sen käyttö syö liikaa metsää. Hän otti yhteyttä muihin emäsalolaisiin ja sanoi: "Nyt olisi tilaisuus saada sähköt jos haluatte. Ainakin minä ne hankin."

Idea toteutettiin ja Etelä-Suomen Voima Oy, maalaiskunnan sähkötoimittaja, aloitti kaapelien vedon. Kuggsundin pohjaan laskettiin korkeajännitemerikaapeli mantereelta Emäsaloon. Maalla korkeajännite-kaapelit vedettiin mahdollisuuksien mukaan peltojen ja niittyjen poikki jotta luontoa säästyisi. Valkoisesta tiilistä rakennettiin neljä muuntaja-asemaa joka kylään. Ne eivät ole enää käytössä ja kaksi on jo purettukin.

Kaksi muuntajan lähellä asunutta henkilöä sai niihin avaimet. Heidän oli määrä toimia muuntajan vahteina, ja katkaista virta voimakkaan ukonilman aikana. Muilla ei ollut näihin torneihin asiaa.

Kerrotaanpa tuohon liittyvä tapaus. Satoi ja oli kova ukkonen. Yksi muuntajavahdeista meni sisään, ja -märkä kun oli eikä riittävän varovainen - hän sai kosketuksen korkeajännitteeseen. Hän kuulemma "lensi" ulos muuntajasta, mutta selvisi rytkästä. Sen onnettomuuden jälkeen muuntajan avaimet otettiin pois kaikilta.

Pienjänniteverkot rakennettiin kaikkiin kyliin useimmille sähköä halunneille. Länsiosissa moni jäi kuitenkin ilman sähköä. Sinne vedettiin korkeajänniteverkko vasta myöhemmin, ja sitten nekin taloudet pääsivät nauttimaan tuosta jalosta tuotteesta.

Tuli joulu ja siihen aikaan oli tapana

KUVA: BERNDT NYBERG

kutsua naapureita ja ystäviä vierailulle. Oltiin uteliaita näkemään mitä sähkölaitteita naapuri oli ostanut joululahjaksi. Sähkölaitteet lisääntyivät talouksissa ja viljelijät hankkivat sähkömoottoreita sadonkorjuukoneisiin. Kotitaloudessa oli runsaasti mahdollisuuksia helpottaa työtä. Silitysrauta ja jääkaappi taisivat olla ensimmäisiä. Monessa kodissa radio oli tärkein hankinta. Radio saattoi olla pitkään päällä, kun ei tarvinnut enää säästellä paristoja tai ladata akustoja.

Kaikki tämä johti siihen, että sähköverkkoa oli paikoin vahvistettava, ja uusia tolppamuuntajia rakennettiin sinne missä pienjännitejohtojen etäisyydet olivat pitkiä. Kun alkujaan oli neljä muuntajaa, niin nyt niitä on puolensataa.

Kun luotsit asettuivat 60-luvulla Varlaxuddenille, ja tarvitsivat sähköä, voitiin myös Vaarlahden eteläosa sähköistää. Hakasalo sai sähköt 1900-luvun lopulla. Emäsalosta vedettiin merikaapeli Hakasaloon. Joskus vuosituhanteen vaihteen aikoihin laskettiin merikaapeli myös Vessön ja Emäsalon välille sähkön saannin varmistamiseksi kummallakin saarella myrskyn ja ukkosen aikaan. Kuntaliitoksen jälkeen Etelä-Suomen Sähkö Oy liitettiin Porvoon Energiaan.

Tietyt EU-säännökset edellyttävät, että sähkökatkojen vähentämiseksi osa ilmajohdoista kaivetaan vuosittain maahan. Monelta taholta kuuluu, että katkoja on nyt vähemmän ja ne ovat lyhyempiä ver-

rattuna muihin sähkölaitoksiin. Tietyt toimet ovat siis kantaneet hedelmää. Me kuluttajat olemme sitten joutuneet maksamaan siitä korkeampina sähkömaksuina.

Tässä pähkinänkuoressa se mitä on tapahtunut tämän jalon tuotteen, sähkön, osalta niiden 70 vuoden aikana kun siitä on saatu saarella nauttia.

TEKSTI: PER JULSIN
KÄÄNNÖS: TAPANI MANSIKKALA

Vanhin ammatti

"Kahvilassa istui kaksi ukkoa kahvilla. Toinen oli puutarhuri, toinen rakennusmestari. He kerskuivat toisilleen, mikä ammatti on vanhin.

- Minun on vanhin, sanoi puutarhuri. Me perustimme EEDENIN puutarhan.

- Ei pidä paikkaansa, sanoi rakennusmestari. Me rakensimme NOOAN arkin!

Naapuripöydässä istui sähkömies, joka kuuli näiden kahden keskustelun. Hän nousi pöydästä ja sanoi kovalla äänellä:

- Roskapuhetta! Sähkömiehen ammatti on vanhin. Kun Jumala sanoi "TULKOON VALKEUS" niin sähköjohdot oli jo vedetty."

Tämän vitsin kertoi Pelle Juslin kerran eräässä teatteriesityksessä Midgårdilla.

Ukintie on Ukin tie

Ukintie/Ukkivägen Emäsalon eteläosassa, Vaarlahdessa, on historialtaan poikkeuksellisen värikäs. Sen alkupään rakensi omilla rahoillaan Åke Lönnberg, joka oli ostanut tiettömän kiinteistön Utvikenissä. Hän myös antoi tielle nimeksi Ukintie, Åkea kun kutsuttiin Ukiksi. Tuosta tienpätkästä tuli myöhemmin Emäsalon ensimmäinen asfaltoitu tieosuus, kun tien osakkaaksi tuli Neste. Ukintietä rakennettiin useassa vaiheessa 1960 – 1969 ja täyttää 50 vuotta loppukesällä 2019.

Ukintie/Ukkivägen Emäsalon eteläosassa, Vaarlahdessa, on historialtaan poikkeuksellisen värikäs. Sen alkupään rakensi omilla rahoillaan Åke Lönnberg, joka oli ostanut tiettömän kiinteistön Utvikenissä. Hän myös antoi tielle nimeksi Ukintie, Åkea kun kutsuttiin Ukiksi. Tuosta tienpätkästä tuli myöhemmin Emäsalon ensimmäinen asfaltoitu tieosuus, kun tien osakkaaksi tuli Neste. Ukintietä rakennettiin useassa vaiheessa 1960 – 1969 ja täyttää 50 vuotta loppukesällä 2019.

Lönnberg kutsui koolle aluksi kaksi tiekunnan perustamiseen tähtäävää kokousta. Ensimmäisessä hän esitteli suunnitelmansa. Tiettömästä Esthamnsuddenista oli läsnä ainakin Teuvo Kuoppamäki, Veikka Laaksonen ja pari varhaisteini-iässä ollutta pojankloppia. Jälkimmäisten läsnäolon vuoksi tien tuleva nimi sai jo selityksensä. Lönnberg sanoi meille pojille: ”Te lapset, te voitte kutsua minua Ukiksi, niin tekevät muutkin lapset.” Pieni tauko. ”Ja sinä Teuvo (tuolloin noin 40-vuotias) sinä tietysti sinuttelet ja kutsut minua sedäksi.” Lönnberg oli Teuvon Meriniemellä asuneen enon, Bertel Nybergin, vanha ystävä.

Seuraavassa kokouksessa muutama viikko myöhemmin Lönnberg odotti tiekunnan perustamista, mutta pettyi. Muut kutsutut olivat päättäneet, etteivät he hankkeeseen osallistu. Silloin oma auto oli tavallisissa perheissä vielä harvinainen, mökeille oli totuttu ajamaan veneillä tai sinne käveltiin metsäpolkua melkoisten kantamusten kera. Tien arveltiin tuovan mukanaan moninaista häiriötä. Elettiin vielä tiukkoja talousaikoja. Rahojen uhraaminen tiehen, jolle ei ollut akuuttia tarvetta, taisi tuntua turhalta.

Lönnbergin pettymys oli silmännähtävä. Mutta tämä tomera vaari ryhtyi itse toimiin. Hän rakennutti tien itse omalla kustannuksellaan Emäsalontieltä omalle kiinteistölleen. Ukintien ensimmäinen osa tehtiin ilman tietoimitusta maanomistaja Stjernbergin luvalla hänen mailleen kolmen metrin levyisenä autolla ajettavaksi 1960 ja 1961. Emäsalontien risteykseen Lönnberg pystytti tienviitan, jossa luki ”Ukintie”. Myöhemmin tämä nimi virallistettiin.

Tien rakensivat paikalliset yrittäjät Ralf ja Gunnar Nyholm sekä naapuri, kalastaja Edvin Lindberg. Heistä käytettiin kylillä leikkisää nimitystä Väg och Vatten, Nyholm och Lindberg, Nyholmit olivat väg

ja Lindberg vatten. Lönnbergin tyttärentytär Soili Järvelä muistaa lapsuutensa tietöistä, että kiviä työmaalla räjäytettiin paljon.

UKINTIEN TOINEN VAIHE

Vain viisi vuotta myöhemmin mielialat muutuivat, ja myös nykyisen Ukintien varren kiinteistönomistajat alkoivat puuhata tien jatkamista omille kulumilleen. Nyt tässä oli aktiivisimpana Teuvo Kuoppamäki. Teuvo kulki perheineen omalla autolla Spjutsundiin ja sieltä perämootorilla Esthamsuddenin kinaloon, Kiviniemi-tilalle. Siinä sai olla välillä pahasti ilmojen armoilla.

Toiset kesäasukkaat tulivat Emäsaloon usein tupaten täysillä busseilla, saari oli saanut lossin 1951. Autoistuminen lisääntyi ja tiehänke alkoi herättää kiinnostusta myös muissa. Reitillä asui yksi vakituinenkin asukas, taiteilija B.G. Fohlin perheineen.

Maanmittauspiirille jätettiin 8.8.1966 fru Ingrid Stenbäckin nimissä hakemus tien saamiseksi hänen omistamansa Utholmin tilan rajalle. Tietoimituskokous oli kuitenkin vasta kaksi vuotta myöhemmin 14.8.1968 Meriniemellä hänen luona. Eugenie Hedström kirjasi Esthamsuddenin Fiskestuganin ”lokikirjassaan” ensimmäinen merkinnän tiehankkeesta juuri 14.8.1968. Dramatiikkaa päivään tuo hänen miehensä ”Pedi”, Per Erik Hedströmin perämootorin oikut. Sen propellista katkeaa kriittisellä hetkellä sprintti, joka korvataan tavan mukaan rautanaulalla. Näin hän ehtii hiukan myöhästyneenä mukaan kokoukseen. Pedi on ehtinyt luvata Teuvo Kuoppamäelle, että hän ei kannata tiehanketta, joka päättyisi kokouskutsussa mainitulle rva Nybergin kiinteistölle Utholmen RN:o 2/144, koska tien päätepiste jäisi keskelle metsää puoliväliin nykyisestä Ukintiestä. Teuvo ja Pedi halusivat tien Esthamsuddeniin asti. Toisin käy vielä.

NESTE ASTUU KUVAAN

Tässä kokouksessa esiintyi ensi kertaa uusi, raskaan sarjan kiinteistönomistaja, Neste Oy. Se on muiden yllätykseksi ostanut Ukintien ensimmäisen päättymispaikan läheltä kiinteistön, johon on määrä rakentaa henkilökunnan vapaa-ajan alue. Paikka saa nimekseen Pirskeri. Kerrotaan, että se oli Nesteen pääjohtajan, Uolevi Raaden, lempilapsi. Nesteen edustaja, henkilöstöpäällikkö A-G Backman, kiirehtii kokouksessa tien toteuttamista.

Tien valmistelu alkaa ripeästi. Puuhamiehenä on insinööri Bebbe Nyberg, joka suunnittelee ja piirtää tielinjaa maanmittausinsinöörin kanssa sekä toimii perustetun uuden tiekunnan puheenjohtajana. Tiekunta perustettiin virallisesti sitten 22.4.1970. Samalla hän suunnittelee yhdyntien Brisinga- ja Palsbo kiinteistöihin. Tialueen linja on paalutettu kahdeksan metrin leveyteen. Talvella Birgitta Nyberg (Brisinga) hiihtelee tien linjaa, jossa puut on jo kaadettu.

Tie valmistuu kevään 1969 aikana Utholmenin tilan rajalle asti, johon tulee pysäköintipaikka, siis puoliväliin Esthamsuddenilta. Siitä sitten kävellään polkuja pitkin itse kunkin huvilalle. Ajatuksena oli, että näin kaikilla on yhtä hyvät (tai huonot) yhteydet perille. Pian ajatus havaitaan huonoksi. Mutta Brisingaan on tie saatu tehtyä.

UKINTIEN KOLMAS VAIHE

Kesällä tien loppupään kiinteistöt päättävät muodostaa oman, tien jatkoa ajavan, uuden tiekunnan. Teuvo Kuoppamäki kutsuu mökilleen Esthamsuddenilla tämän tiekunnan perustavan kokouksen, joka pidetään 9.6.1969 ja sen jatkokokous 18.6.1969 Helsingissä, jossa tiesuunnitelmat kustannusarvioineen vahvistetaan.

NESTE HALUAA ASVALTTITIEN

Nesteen edustaja, A-G Backman, kertoo Helsingin kokouksessa, että Neste haluaa itse rakentaa Emäsalontieltä sen omalle kiinteistölle tulevan osuuden vähintään nelimetrisenä, jos tiekunta on

valmis maksamaan työstä kolmimetrisen tien kustannukset. Kokous hyväksyy Nesteen tarjouksen. Neste ei kuitenkaan rakentamiskustannuksia koskaan peri. Sen sijaan Neste muuttaa oman osuutensa asvalttiteiksi, ja lupaa huolehtia sen kunnossapidosta. Paljon myöhemmin, 1984, TVH asvaltoi Emäsalontien.

Nesteen ja Ukintien tiekunnan välit ovat mutkattomat. Neste saa vapautuksen tiemaksuista vastineeksi asvalttitien rakentamisesta ja sen kunnossapidosta. Nesteen alueen omistajavaihdos tuo sittemmin mutkia matkaan, ja asvalttiosuuden kunnan laiminlyönnistä tulee tiekokousten vakioaihe.

Tien loppupään rakentaminen jatkuu kesällä 1969. Siitä tulee kaksihaarainen, Ukintie jatkuu Esthamsuddenin kiinteistöille, ja tien koillishaara vie Kuoppala-tilaan, loppupätkä yksityistienä. Tämä koillishaara saa jostain käsittämättömästä syystä viranomaisilta aluksi nimen Nevatie/Kärrstigen, vaikka koko Emäsalossa ei ole yhtään ainoaa nevaa, puutonta avosuota.

Protestien jälkeen, mihin myös Emäsalon Kyläyhdistys osallistui, tien nimeksi vaihdetaan Badstukobbenintie/Badstukobbsvägen tien varrella olevan pikku niemen mukaan, kartoissa Bastukobben tai Bastuknobben! Myös Brisingan liittymätie saa yllättävästi tiekyltin, jossa lukee Ukinpolku/Ukkistigen. Kun oikea Ukinpolku olisi jäänyt nimettömäksi, niin saatiin järjestettyä uusi kyltti Brisingantielle ja vanha kyltti siirrettiin Ukinpolulle, joka näin sai oman nimensä.

Hedströmien lokikirjassa noteerattiin 26.9.1969: ”Historisk Ankomst! Pedi, Gennie och katt med bil ända fram till bastuväggen!” Historiallinen perilletulo! Pedi, Gennie (Eugenie) ja kissa pääsivät autolla Esthamsuddenille aina oman saunan seinustalle asti! Vuosi 1969 on muutenkin historiallinen. Neil Amstrong on astunut samaan aikaan kun tietä rakennettiin ensimmäisenä ihmisenä kuun kamaralle 21.7. Nybergin suvun yksi vanhimmista, Karin Nyberg, lohkaisee: ”Kuulento, eihän se nyt ole mitään siihen verrattuna, että Esthamsuddenille ajetaan autolla!”. Lopullinen tietoimitus pidettiin sitten 3.11.1971, jolloin jatkettu tie liitettiin aikaisempaan tiekuntaan.

Itse Ukki, Åke Lönnberg ei näe tietä valmiina. Hän siirtyy tuonpuoleiseen vain kolme viikkoa ennen sen valmistumista, 2.9.1969.

TEKSTI: TAPANI MANSIKKALA

Tiedot kokosivat: Soili Järvelä, Matti Kuoppamäki, Bebbe Nyberg ja Tapani Mansikkala

Yksityiskohta Emäsalon osayleiskaavasta.

Lauluja ja visioita Klovharulla

Tove Janssonin ja Tuulikki Pietilän mökki Pellingin edustalla, Klovharulla, on erinomainen paikka inspiroitua, luoda musiikkia ja opiskella. Mökkiä saa vuokrata tähän tarkoitukseen Pellingin kotiseutuyhdistykseltä viikoksi kerrallaan. Bitta Nyberg Emäsalosta on joka kesä vuodesta 1995 lähtien käyttänyt tätä mahdollisuutta. Hän on kirjoittanut Klovharun viikoistaan esseen Pellingebok 4:ssä.

Pian kymmenen vuotta sitten minä ja hyvä ystäväni Chriss Lång nautimme ensimmäisen viikkomme Klovharulla. Omistin viikkoni Sven Runar Wiikin pelimannikapaleille ja ahkeralle kitaran soitolle. Minun pakkaukseeni kuului paperin, kynän ja kitaran lisäksi vettä, ruokaa ja vaatteita seitsemäksi päiväksi. Näistä päivistä tuli hyvin merkittäviä ja ne jättivät jäljen sieluuni. Kesän toisensa jälkeen olen palannut viikoksi Tove Janssonin mökille, jota Pellinge Hembygdsförening vuokraa. Tove ja Tuulikki lahjoittivat mökin yhdistykselle, kun he lähes kolmenkymmenen vuoden jälkeen päättivät jättää Klovharun.

On aina yhtä huikaisevaa lähestyä saarta ja tietää, että edessä on seitsemän päivää kirjoittamattomia lehtiä. Pelimannikapaleiden tekstit tuli todella kirjoitettua. Klovharulla on rauhaa, jota tarvitsen voidakseni syventyä teksteihin ja melodiaan.

Saarella vietetyillä viikoilla on ollut eri teemoja. Yhden kesän keskityin kokoelmaan "Visor från Åbolands skärgård" (Lauluja Turunmaan saaristosta). Opettelin tekstit ja lauloin lävitse niin monta kuin ehdin. Sitten odotin jo seuraavan kesän viikkoa. Silloin minulla oli määrä olla mukana säkissä Hanna ja hänen laulunsa. Hanna Sandell oli Emäsalon Storspiksin, emäntä. Alfhild Forslin on kirjoittanut muistiin monta Hannan 1900-luvun alussa laulamaa laulua ja tanssileikkiä. Nyt nuo laulut halusivat tulla minuun! On ihanaa koota lauluja, ja lauluarteisto kasvaa. Jokainen kesä on minua niillä rikastanut. Sitten olen laulanut näitä lauluja laulukursseilla ja lauluilloissa. Kun sen lisäksi saa yhdessä Synnöve Jernin kanssa käydä onnittelemassa Ebba Jakobsonia

”

Saari ei ole suuri eikä mökkikään. Mutta mökki on hyvin rakennettu, kuiva ja vedoton.

tämän merkkipäivänä hänen äidinäitinsä - Hannan - laulujen kera Hannan kotitilan keittiössä, se oli kesän kohokohta.

Klovharua kuvataan parhaiten Tove Janssonin ja Tuulikki Pietilän kirjassa "Anteckningar från en ö" (Suom. Haru, eräs saari). Voin lukea sen yhä uudestaan. Saari ei ole suuri eikä ole mökkikään. Mutta mökki on hyvin rakennettu, kuiva ja vedoton. Viikon tarpeet otetaan mukaan. Horisontti houkuttelee sekä etelässä että lännessä, pohjoisessa näkyy Tunnholmen ja Vessö ja aika lähellä idässä on Pellinki. Pellingin läheisyydestä huolimatta tuntee

siirtyneensä kauas merelle. Maihinnousuun Klovharulle liittyy riskinsä. Tuuli ja aallot voivat usein yllättää. Välistä mietin: "Pääsenköhän täältä koskaan pois?" Vielä hurjempi ajatus: "Entä jos en pääse viikolani saarelle lainkaan!"

Kahden viimeisen Klovharun viikon aikana ohjelmassa ovat olleet Sipoon vanhat laulut. Yhdessä Synnen kanssa on ollut tavattoman hauskaa täällä ulkona "ikuisuuden horisontin" äärellä valita, opetella ja sovittaa lauluja niin että ne tuntuvat meidän lauluilta. Nyt tulee vielä mandoliinikin mökkiin.

Souturetket läheisille luodoille ja saarille ovat antaneet muistoja koko elämäksi ja virikkeitä lauluteksteille. Kun tulee viedyksi "kotiinpäin myötätuulessa" ja vähin erin päättyy "kotilahden syliin" syntyy elämyksiä, joista mieluusti laulaa koko vuoden. Klovharun laulut ja diakuvat on ollut pidetty ohjelma, jota Synnen kanssa olemme esittäneet lukemattomille yhdistyksille ja seuroille. Kun saimme osallistua Kirjamesujen 2001 ohjelmaan, ja saimme vielä kiitokset ja tunnustusta Tuulikilta, se kosketti minua ja Synneä syvästi. Ajatella mitä laulut voivat tuoda mukanaan.

TEKSTI: BITTA NYBERG

KÄÄNNÖS: TAPANI MANSIKKALA